

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

11

*Egidijus Motieka.
Didysis Vilniaus seimas*

1996

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

LIETUVOS
MOKYKLAI

600

Mykolo Römerio 120-osioms metinėms

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

11

Egidijus Motieka
Didysis Vilniaus seimas

VILNIUS

Saulabrolis

1996

UDK 947.45
Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Rimantas Miknys
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Atviros Lietuvos fondui,
Lietuvos istorijos institutui,
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Vytautui Landsbergiui,
Švietimo ir mokslo ministerijai,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo.*

© *Egidijus Motieka, 1996*
© *Lietuvos istorijos institutas, 1996*

ISSN 1392-0391
ISBN 9986-814-01-4

TURINYS

PRATARMĖ	7
ĮVADAS	8
I skyrius. LIETUVIŲ SUVAŽIAVIMO ORGANIZAVIMAS	
1. Lietuvos politinė situacija 1905 m. sausio–rugsėjo mėn.	46
2. Lietuvių suvažiavimo idėja ir iniciatyva	60
3. Memorandumas Rusijos vyriausybei	76
4. Lietuvių atstovai VI Rusijos žemietijų suvažiavime	94
5. Lietuvių visuomenės pasirengimas Suvažiavimui	107
II skyrius. SUVAŽIAVIMO DARBAS	
1. Suvažiavimo pradžia	118
2. I ir II posėdžiai: Lietuvos ir Rusijos politinės situacijos bei Lietuvos autonomijos klausimai	138
3. III ir IV posėdžiai: agrarinis ir Lietuvos mokyklų klausimai	158
4. Suvažiavimo nutarimai	174
5. Suvažiavimo dalyvių grupuočių priimti nutarimai	193
III skyrius. SUVAŽIAVIMO PASEKMĖS	
1. Lietuvių ir Lietuvos visuomenė po Suvažiavimo	209
2. Rusijos valdžios požiūris į Suvažiavimą. Represijos	240
BAIGIAMASIS ŽODIS:	
Didžiojo Vilniaus seimo reikšmė	260
PRIEDAI	
Nr. 1 Atsišaukimas į lietuvių tautą	275
Nr. 2 Lietuvių Memorandumas Rusijos Ministrų Tarybos pirmininkui S. Vitei	277
Nr. 3 Odesos lietuvių nutarimai	284
Nr. 4 Lietuvių suvažiavimo Vilniuje programa	287

Nr. 5	LSDP parengta Lietuvių suvažiavimo Vilniuje programa	288
Nr. 6	J. Basanavičiaus kalba pradedant Lietuvių suvažiavimą Vilniuje	290
Nr. 7	Suvalkų gubernijos lietuvių nutarimai	293
Nr. 8	Lietuvos valstiečių sąjungos nutarimai	294
Nr. 9	Lietuvių suvažiavimo Vilniuje nutarimai	297
Nr. 10	Lietuvių suvažiavimo Vilniuje nutarimas dėl lietuvių kalbos Vilniaus vyskupijos bažnyčiose	299
Nr. 11	LSDP sušaukto darbininkų ir valstiečių susirinkimo nutarimai	300
Nr. 12	Krikščionių demokratų nutarimai	306
Nr. 13	Lietuvos mokytojų susivienijimo nutarimai	308
Nr. 14	Tautiškosios lietuvių demokratų partijos Steigiamojo susirinkimo protokolas	311
Nr. 15	Amerikos lietuvių suvažiavimo Filadelfijoje nutarimai	313
	TRUMPINIAI	317
	STRESZCZENIE	318
	SUMMARY	329
	RESUME	342
	ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	354
	VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	361

Priedas Nr. 5

LSDP parengta Lietuvių suvažiavimo Vilniuje programa

LSDP pasiūlyta programa, atspausdinta hektografu, buvo platinama Suvažiavimo dalyviams XI.20(XII.3)–XI.21(XII.4). Reikia manyti, kad ji, kaip ir OK programa, buvo parengta prieš pat Suvažiavimą, nes LSDP CK jame nutarė dalyvauti tikrai paskutiniu momentu (žr. B-ka M. [M. Biržiška], „Didysis Vilniaus Seimas“ in *Lietuviškoji enciklopedija*, K., 1937, t. 6, p. 697; S. Kairys, *Tau, Lietuva!* Boston, 1964, p. 83–84 ir kt. veik.). Apie tai plačiau žr. šios knygos p. 131–138.

PUBLIKACIJA

Susivažiavimo programa statoma Lietuvos Socialdemokratų Partijos

A. Kokias tiesas gali turėti šitas susivažiavimas.

B. Ką turi susivažiavimas padaryti.

Mūsų nuomone susivažiavimas privalo:

a) išaiškinti, kas dabar dedasi Lietuvoje ir Rusijoje;

b) nurodyti, kas slegina mūsų gyvenimą ir kokios atmainos yra reikalingos tam gyvenimui pagerinti;

c) nurodyti kokiais keliais galima būtų tą įvykinti.

Tam reikalinga:

1) Pranešti, kas dedasi Lietuvoje ir Rusijoje ir apšviesti, koks dabar yra padėjimas Rusų valstybėje.

2) Apsvarstyti šie klausimai:

a) apie darbininkus, bežemius ir mažžemius;

b) apie žemę (apie „vikupus“, servitutus, ganyklas, valdžios žemę ir miškus ir ponų žemę);

c) apie mokyklas (pradedamasias, vidutinišias ir aukščiausias);

d) apie valsčių ir jo sutvarkymą;

e) apie teismus (sudus);

f) apie mokesčius;

i) apie kariuomenę;

k) apie žydus ir kitas tautas, Lietuvoje begyvenančias;

l) apie policiją ir kaip apsiginti nuo visokių piktadarių.

3) Kaip aprupindavo ligšiol mūsų reikalus caro vyriausybė ir ką mes turim šiandien su jaja daryti;

4) Kaip turi but toliau Lietuva valdoma?

5) Koku būdu galima naują Lietuvos sutvarkymą įsivaizduoti?

6) Visokie dienos klausimai.

/J. Basanavičius/, „Vilniaus seimo medžiaga“, LLTI RS, f. 22-1445,
l. 27.